



Verslag Leergemeenschap Water en Ruimte Noord

9 februari 2012 te Leeuwarden

1) opening

Door Fleur Schilt, Nirov. Toelichting op de werkwijze van een Leergemeenschap. In een Leergemeenschap leren mensen met gedeelde leervragen van elkaar. Het gaat om halen en brengen van kennis. Vooraf zijn leervragen van de deelnemers geïnventariseerd, die worden in de deelsessies behandeld. Om het meeste resultaat uit een leergemeenschap te halen zijn de volgende zaken van belang:

- integere en open opstelling
- bereidheid om zowel kennis te halen als te brengen
- persoonlijke betrokkenheid bij de groep en het thema van de bijeenkomst.

2) terugblik

Stand van zaken Evaluatie Watertoets, door Hilde Westera, Landelijke Werkgroep Watertoets (LWW).

Momenteel bereidt de LWW, op basis van de resultaten van de evaluatie, de besluitvorming in het Bestuurlijke Koepeloverleg voor. De LWW zal ervoor pleiten, het instrument in de huidige vorm (als licht wettelijk instrument en bestuurlijk arrangement, dat toeziet op tijdig overleg en op rapportage over de resultaten van dit overleg) in de nieuwe omgevingswet / het nieuwe omgevingsbesluit te borgen voor zowel concrete als strategische ruimtelijke plannen. De LWW vindt dat de watertoets goed past binnen doel en uitgangspunten van de nieuwe Omgevingswet en als voorbeeld kan dienen voor toepassing van de aanbevelingen van de commissie Elverding in de praktijk.

Een tweede aanbeveling zal zijn, dat het rijk op nieuwe beleidsterreinen en –uitwerkingen, zoals het klimaatbeleid, duidelijkheid schept omtrent taken en bevoegdheden van de diverse regionale overheden.

Ten slotte zal de LWW ervoor pleiten, dat het rijk (de vorming van) een zogeheten “lerend netwerk” voor “water en ruimte”-professionals ondersteunt en daarmee de verbetering van de watertoetspraktijk. De LWW is van mening dat (de vorming van) een “lerend netwerk” in het huidige tijdsgewricht een goede manier is om te werken aan een betere praktijk. Beleid en wetgeving veranderen immers in een steeds hoger tempo. De nieuwe Wro van 2008 moet zich in de praktijk nog bewijzen en er wordt al gewerkt aan een Omgevingswet ter vervanging van de Wro. Tegen een dergelijke achtergrond is het steeds belangrijker om als beroepsgroep aan de eigen beroepspraktijk te bouwen.

Het “lerende netwerk” moet in de eerste plaats een kader bieden voor (de bespreking van / de beantwoording van) de eigen leervragen. Als zodanig draagt zo’n netwerk bij aan een breder gedeelde kennisbasis onder professionals, die werken aan “water en ruimte”-vraagstukken. Naarmate het netwerk sterker wordt kan het leiden tot / bijdragen aan “bottom-up”-beleidsontwikkeling. De LWW wil hieraan een bijdrage leveren.

Hilde Westera legt tot slot uit dat het Actieprogramma Water en Ruimte in 2012 kan voorzien in het faciliteren van nog twee bijeenkomsten van deze leergemeenschap, indien daar behoefte aan is in

deze regio. De LWW zal aan het BKO (Bestuurlijk Koepel Overleg) voorstellen om voor 2013 en 2014 middelen vrij te maken voor ondersteuning van (de vorming van) het lerende netwerk.

3) Presentatie Lutine de Boer, gemeente Alkmaar

Presentatie Lutine de Boer (gemeente Alkmaar) over nut en noodzaak van waterbergingsbanken. Lutine zoomde in op de visie van de gemeente op het omgaan met waterberingsbanken versus de visie van het hoogheemraadschap. In principe is het uitgangspunt bij bovenplanse oplossingen voor waterberging “eerst graven, dan dempen”. Lutine vraagt zich af in hoeverre dit uitgangspunt flexibel gehanteerd kan worden. De volledige presentatie is te vinden op www.waterenruimte.nl

4) Presentatie van John van Diepen, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

John heeft in 2008 een pilot project uitgevoerd voor een waterbergingsbank in de gemeente Zaanstad. Hij deelt zijn ervaringen en focust op de vraag hoe je gegevens in een waterbergingsbank vastlegt. Discussie over het principe van ‘eerst graven dan dempen’, zet John in het licht van de actualiteit: veel bouwplannen gaan niet door of zijn vertraagd. Dat betekent dat je (nog) niet kunt rekenen op geplande waterberging in die plannen. In dat geval moet je goed afspraken maken met de gemeente over de gevolgen van de balans van de waterbank. Vertrouwen is hierbij belangrijk. De volledige presentatie is te vinden op www.waterenruimte.nl

5) Presentatie Marieke Ekelenkamp, Gemeente Emmen/Make Sense

Marieke Ekelenkamp deelde haar opgedane ervaringen met bovenplanse oplossingen voor waterberging in de Gemeente Emmen. Marieke Ekelenkamp ging met name in op drie criteria waaraan een oplossing moet voldoen: hydrologische effectiviteit, ruimtelijke kwaliteit en kosteneffectiviteit. In Emmen werkt een multidisciplinair team aan het opzetten van waterbergingsbanken. Marieke illustreerde de diverse invalshoeken/culturen van waterbeheerder, ruimtelijke ordenaars en planeconomen. De volledige presentatie is te vinden op www.waterenruimte.nl

6) Deelsessies

Vooraf waren leervragen geïnventariseerd en aan de hand daarvan zijn 3 groepen gevormd. In die subgroepen volgde een verdiepend gesprek waarin deelnemers elkaars vragen proberen te beantwoorden en leren van elkaars ervaringen en kennis.

- **Groep 1 o.l.v Marieke Ekelenkamp (Make Sense/Gemeente Emmen) over de vraag wat er allemaal komt kijken bij het opzetten van een waterbergingsbank.**

Financieel- Juridische kant van waterbergingsbanken

De leervraag in dit kader is: “Hoe zorg je ervoor dat kostenveroorzaker ook werkelijk betaald en dat de waterbergingsbank daadwerkelijk gerealiseerd wordt?”

- in een Exploitatieovereenkomst tussen gemeente en initiatiefnemer kunnen afspraken gemaakt worden over de financiële bijdrage van de initiatiefnemer.
- Voorwaarde om een dergelijke Exploitatieovereenkomst te sluiten is dat het plan een bovenliggende Structuurvisie heeft.
- Voor de daadwerkelijke Realisatie van de waterberging is vertrouwen en goede samenwerking van belang. Een bestemmingsplan staat namelijk een ontwikkeling toe, maar dwingt niet af dat een plan uitgevoerd wordt.

Stedelijke versus landelijke opgave

De traditionele manier van werken, waarbij elk plangebied zijn eigen broek ophoudt, is positief voor het landelijk gebied. Dit voorkomt namelijk dat stedelijke waterproblematiek (o.a. vanwege schaarse ruimte en hoge grondprijzen) wordt afgewenteld op het landelijk gebied.

De groep heeft besproken hoeveel een kuub waterberging in stedelijk gebied kost. Er worden diverse prijzen genoemd van 200€ /m³ tot 100€ /m³. Daarnaast zijn er proceskosten en de uren die het waterschap steekt in het beheren van de waterbank.

Maak de waterbank: Werkbaar, praktisch, hanteerbaar

- Waterschappen in Brabant hebben het instrumentarium voor waterbergingsbanken. Zij ervaren dat Gemeenten er geen gebruik van willen maken omdat ze het werken met een bank “gedoe” vinden of omdat de gemeenten het waterbergingsprobleem niet willen overnemen van ontwikkelaars/bouwers.
 - Grote plannen zijn makkelijker (keur, vergunning) onder controle te houden in de waterbergingsbank. Wat betreft kleine plannetjes is het de vraag hoe je controle/overzicht houdt. Er wordt niet altijd een volledig watertoetsproces doorlopen.
 - De boekhouding van de waterbank (Excel sheet, werkproces) moet werkbaar zijn en begrijpelijk voor betrokkenen bij gemeente en waterschap. Als de beheerder uitvalt, moet een andere persoon het beheer over kunnen nemen.
 - Voordeel van de waterbergingsbank is het voorkomen van Snipperblauw
 - Voor je een waterbank opzet is het van belang om de behoefte bij gemeenten te peilen
- **Groep 2 over o.l.v Fleur Schilt (Nirov): Financiële aspecten en kostenverdeling tussen waterschap, gemeente, ontwikkelaars/grondeigenaren.**

LEERVragen en ANTWOORDEN

- 1) Hoe zorg je ervoor dat de initiatiefnemer de kosten voor aanleg van waterberging elders afdraagt?

Antwoord: Dit kan een gemeente vastleggen in een privaatsrechtelijke overeenkomst met de initiatiefnemer van het bouwplan.

- 2) Hoe zijn de verantwoordelijkheden voor hydrologische oplossingen, ruimtelijke inpassing en financiering van de waterbergingsbank verdeeld tussen waterschap en gemeente?

Antwoord: het waterschap houdt in de gaten wat de balans is qua aantallen kuubs waterberging die gerealiseerd moet worden: zijn er voldoende kuubs waterberging gerealiseerd in het juiste peilvak. De gemeente zorgt dat de aan te leggen waterberging ruimtelijk ingepast wordt en in het bestemmingsplan wordt vastgelegd. De gemeente zorgt tevens voor financiële afspraken met initiatiefnemers van bouwplannen (zie vraag 1)

- 3) Hoe zorg je ervoor dat geld wat bedoeld is voor waterberging, niet besteed wordt aan riolering of hele andere zaken (zoals fietspaden)?

Antwoord: Fondsvorming biedt transparantie. Indien de middelen in een waterbergingsfonds gestopt worden, dan is duidelijk waaraan het geld besteed mag worden. Er zijn ook gevallen bekend waarin het geld niet gelabeld wordt, dan is het niet meer transparant waaraan het uiteindelijk wordt uitgegeven.

OVERIGE LESSEN

- De gemeentelijke Hemelwaterzorgplicht (zie Waterwet) bepaalt dat de perceelseigenaar in principe verantwoordelijk is voor de opvang en afvoer van hemelwater op zijn terrein. De vraag is of de gemeente dit handhaaft. Een dergelijke verplichting kan ook opgenomen worden in de Keur van het waterschap (Hunze en Aa's heeft hier ervaring mee). Ook dat heeft alleen effect indien daarop gehandhaafd wordt.
- Waterschap gebruikt instrument 'gedoogplicht' om waterberging aan te wijzen. Een perceelseigenaar moet het water tijdelijk toestaan op zijn terrein.
- Als een waterberging eenmaal is aangelegd, moet die ook duurzaam in stand blijven. Waterschappen hebben een instrument voor instandhouding/handhaving van waterbergingsgebieden.

- Groep 3 o.l.v Lutine Boer (gemeente Alkmaar). Over de vraag of “eerst graven dan dempen” als een paal boven water staat of is meer flexibiliteit nodig?

LEERVragen en GEDEELDE ERVARINGEN:

1. Ervaringen delen over het instellen en beheren van een waterbank:
 - Indien er een overschot aan waterberging bestaat in een gebied: Wie heeft dan recht op deze 'plus'? Wie mag bouwen zonder te compenseren? De ontwikkelaar? gemeente? GREX?
 - Uitgangspunt moet zijn: oplossen van waterberging in het plangebied. Niet meteen een beroep doen op een waterbank (dit werkt mogelijk misbruik door ontwikkelaars in de hand).
 - gewenst: stel vooraf een visie op voor de waterstructuur van een gebied. Dit kan een (deel)structuurvisie zijn die wordt gedragen door gemeente en waterschap.
 - praktijk: in de praktijk kom je vaak de “ad hoc waterbank” tegen. Men loopt tegen een waterbergingsprobleem en de oplossing is een waterbank. In dat geval is er vaak geen visie op de waterstructuur (zie hierboven).
 - probleem: koppelen informatie tussen waterschap en gemeente en tussen projecten met verschillende looptijden.
2. Hoe vergroot je onderling begrip tussen waterbeheerders en ruimtelijke ordenaars?
 - Gemeenschappelijk taal spreken
 - Probleem: te laat in proces betrokken? – alleen nog ruimte voor normstelling.
 - (veelvuldig) in vroeg stadium overleg tussen/met RO'er en waterschap.
 - Mensenafhankelijk + politieke cultuur
 - Concreet voorbeeld is de SKINT-uitwisseling. Waterschap en gemeenten lopen stage in elkaars organisatie.

Oplossingen:

- vast overleg, vaste contactpersoon
- vinger aan de pols na reorganisatie
- goed uitleggen waarom je iets vraagt aan de goede persoon
- probleem “shoppen” – Waterschap en gemeente samen optrekken (bewust van

elkaars randvoorwaarden)

3. Hoe ga je om met maatwerk, uitzonderingen, precedentwerking, regionaal commitment?
 - goede motivering, in vroeg stadium contact met vergunningverlener
 - Is er niet uitsluitend sprake van maatwerk? Hoe verhoudt zich dat met het beleid? Als je te vaak moet afwijken, klopt je beleid niet.
 - “Hydrologische situatie mag niet verslechteren” – is dit de enige norm waarop we een oplossing beoordelen? Nee, zegt Holland Noorderkwartier: ‘we moeten meer in waarden gaan denken, dan in normen’.

Oplossingen:

- vroegtijdige interne en externe afstemming
- meer aandacht voor vragen in de regio

5) Vervolg leergemeenschap

Na een peiling onder de aanwezigen bleek dat iedereen het nuttig vond om op deze manier te leren van elkaars kennis/werkpraktijk. De meeste aanwezigen zijn van plan om naar de volgende bijeenkomst te komen, voor sommigen (mensen die van de andere kant van het land komen) hangt de aanwezigheid af van het thema van de bijeenkomst. Uit de evaluatie die volgt (per e-mail) hopen we nog een genuanceerder beeld te krijgen van de wensen voor vervolgbijeenkomsten.

Uit een peiling over de duur van de bijeenkomst blijkt dat alle aanwezigen de duur (één dagdeel) goed vinden.

Thema's en suggesties voor vervolgbijeenkomsten:

- gaag weer een praktisch toepasbaar onderwerp.
- doorgaan over de vraag hoe je het werken met een waterbank werkbaar houdt. Hoe zorg je dat het systeem niet dusdanig complex wordt dat slechts één persoon binnen een organisatie ermee kan werken.
- verdieping op het opstellen van een visie op de waterbank voorafgaand aan de oprichting van de waterbank. De suggestie is om in dat geval zowel een waterschap als gemeente aan het woord te laten (Scheldestromen en Gemeente Emmen zijn genoemd).
- over het vroegtijdig betrekken van vergunningverleners in het planproces met als doel de vergunningverlening *an sich* een formaliteit te maken.
- verhouding tussen maatwerk per project en algemeen beleid t.a.v. waterbergingsbanken: hoe ga je om met precedentwerking.
- bijeenkomst over opstellen van gebiedsvisies.

Tot slot, hartelijk dank aan de Provincie Fryslan voor de gastvrijheid.

De volgende bijeenkomst van deze leergemeenschap vindt plaats in mei of juni 2012. Deelnemers worden tijdig ingelicht over de datum. De deelnemers zijn van harte uitgenodigd om de volgende keer weer persoonlijk deel te nemen, dit ter vergroting van het leereffect en de voortzetting van de discussie. Dit geldt met name voor de deelnemers uit de regio Noord.